

ראשון

The lifetime of Sarah consisted of one hundred years, twenty years and seven years. [These were] the years of Sarah's life.

1 ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים

שני חיי שרה:

והיו חיי שרה מאה ועשרין ושבע שנים שני חיי שרה

Rashi

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי: שני חיי שרה. פלן שוין לטובה:

Sarah died in Kiryas Arba, which is Chevron, in the land of Canaan.

Kirjath-Arba or...

2 ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען

Avraham came to eulogize Sarah and to weep for her.

properly

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה:

ומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען

ואתא אברהם למספדה לשרה ולמבכה

Rashi

בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם, אחימן ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר, על שם ארבע זוגות שנקברו שם איש ואשתו, אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה (ב"ר נח, ד): ויבא אברהם. מבאר שבע:

לספוד לשרה ולבכתה. נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה, שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחו נשמתה ממנה ומתה:

Avraham rose from the presence of his dead, and spoke to the sons of Cheis saying,

וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל אָפִי מִיְתָהּ וַיִּמְלֵל עִם בְּנֵי חֶתָאָה
לְמִימָר

I am a foreigner and a resident among you. Grant me the possession of a grave site with you, so that I may bury my dead from my presence.

דִּיר וְתוֹתֵב אֲנִי עִמָּכֶן הָבּוּ לִי אַחְסָנָת קְבוּרָא עִמָּכֶן
וְאֶקְבֵּר מִיְתִי מִן קִדְמִי

3 וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֶת לֵאמֹר:

4 גֵּר־ וְתוֹשֵׁב ^{resident} אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחְזוֹת־קֶבֶר עִמָּכֶם

וְאֶקְבְּרָה מִיְתִי מִלְּפָנַי:

Rashi
גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה, אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לְיִרְעָךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת:
אחוזת קבר. אחוזת קרקע לבית הקברות:

The sons of Cheis replied to Avraham saying to him,

וַאֲתִיבּוּ בְנֵי חֶתָאָה יְת אַבְרָהָם לְמִימָר לֵה

Hear us my master, you are a prince of God in our midst. Bury your dead in the choicest of our grave sites. No man among us will deny his grave site from you to bury your dead.

קִבֵּל מִנָּא רַבּוֹנָא רַב קָדָם יְיָ אֵת בִּינָא בְּשִׁפְרָא
קִבְרָנָא קֶבֶר יְת מִיְתָדָא אֲנִישׁ מִנָּא יְת קֶבֶרָה לֹא יִמְנַע
מִנָּד מִלְּמִקְבֵּר מִיְתָדָא

6 שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אִתָּהּ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר ^{select}

קִבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת־מִיתָדָא אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קֶבֶרוֹ לֹא־

יִכְלֶה ^{to restrict} מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מִיְתָדָא:

Rashi
לא יכלה. לא ימנע, כמו לא תכלא רחמיך (תהלים מ, יב), וכמו ויכלא הגשם (בראשית ח, ב):

Avraham rose and bowed to the people
of the land, the sons of Cheis.

7 וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת:

וַקָּם אַבְרָהָם וסָגִיד לְעַמָּא דְאַרְעָא לְבְנֵי חֵתָאָה

Avraham spoke to them, saying, If it is
really your will that I bury my dead
from my presence, listen to me and
intercede for me with Ephron, son of
Tzochar.

8 וַיְדַבֵּר אֲתָם לֵאמֹר אִם־יֵישׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת־מֵתִי

מִלְפָּנַי שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּ־לִי בְעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:

וּמִלַּל עֲמָהוֹן לְמִימָר אִם אֵית רַעְוָא בְּנַפְשְׁכוֹן לְמַקְבֵּר
יֵת מֵיִתִּי מִן קִדְמֵי קַבִּילוּ מִנִּי וּבָעוּ לִי מִן עֶפְרוֹן בֶּר
צֹחַר

Rashi

נפשכם. רצונכם:

וּפְגַעוּ לִי. לשון בקשה, כמו אל תפגעו בי (רות א, טז):

Let him give me the Machpeilah
[double] cave, which belongs to him,
which is at the end of his field. Let him
give [sell] it to me for its full value, as a
grave site among you.

9 וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לּוֹ אֲשֶׁר בְּקֶצֶה

שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֹת־קֶבֶר:

וַיִּתֵּן לִי יֵת מַעְרַת כְּפִלְתָּא דִּי לֵה דִּי בְּסִטְר חֲקֵלָה
בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנִינָה לִי בִּינִיכוֹן לְאַחְסִינָת קְבוּרָא

Rashi

המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר, שכפולה בזוגות (עירובין נג.):

בכסף מלא. אשלם כל שווייה, וכן דוד אמר לְאַרְוֹנָה בְּכֶסֶף מָלֵא (דברי הימים־א כא, כד):

Ephron lived in the midst of the sons of Cheis, Ephron the Chitite replied to Avraham in the ears [audience] of the sons of Cheis, for all who came to the city gate, saying,

וְעֶפְרוֹן יָתֵב בְּגֹוֹ בְּנֵי חֶתָּאָה וְאַתִּיב עֶפְרוֹן חֶתָּאָה יֵת
אֲבָרָהָם קִדָּם בְּנֵי חֶתָּאָה לְכָל עָלֵי תַרְעָה קֶרְתָּה לְמִימָר

Hittite

10 וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי

אֶת־אֲבָרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חֵת לְכָל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר:

Rashi

ועפרון ישב. כתיב חסר, אותו היום מנוהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדולה:
לכל באי שער עירו. שכולן בטלו ממלאכתן, ובאו לגמול חסד לשרה:

No, my master, hear me: I have given you the field, and the cave that is in it, I have [also] given to you. Before the eyes of the sons of my people I have given it to you. Bury your dead.

לֹא רַבּוֹנִי קִבִּיל מִנִּי חֶקְלָא יְהִיבִית לָךְ וּמַעֲרָתָא דִּי בֵּיה
לָךְ יְהִיבִיתָהּ לְעֵינַי בְּנֵי עַמִּי יְהִיבִיתָהּ לָךְ קֶבֶר מֵתָךְ

11 לֹא־אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי הַשְׁדָּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ

לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינַי בְּנֵי־עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתָךְ:

Rashi

לא אדני. לא תקנה אותה בדמים:
נתתי לך. הרי הוא כמו שנתתיה לך:

Avraham bowed to the people of the land.

וּסְגִיד אֲבָרָהָם קִדָּם עַמָּא דְאַרְעָא

12 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֲבָרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ:

He spoke to Ephron in the ears
[audience] of the people of the land
saying, If you will only listen to me. I
have given the money for the field. Take
it from me and I will bury my dead
there.

ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר ברם אם
את עבד לי טיבו קבל מני אתן כסףא דמי חקלא סב
מני ואקבר ית מיתי תמן

13 וידבר אל-עפרון באזני עם-הארץ לאמר אך אם-אתה

לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני if only

ואקברה את-מתי שמה:

Rashi

אך אם אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בכך:

אך אם אתה לו שמעני. הלואי ותשמעני:

נתתי. דוני"ש בלע"ז, מוכן הוא אצלי, והלואי נתתי לך כבר:

Ephron replied to Avraham, saying to
him,

ואתיב עפרון ית אברהם למימר לה

My master, hear me. A land [worth]
four hundred silver shekel—what is
that between me and you? Bury your
dead.

רבוני קבל מני ארעא שויא ארבע מאה סלעין דכסף
בינא ובינך מה היא וית מיתך קבר

14 ויען עפרון את-אברהם לאמר לו:

15 אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביני ובינך

מה-הוא ואת-מתך קבר:

Rashi

ביני ובינך. בין שני אוהבים כמונו, מה היא חשובה לכולם, אלא הנח את המכר, ואת מתך קבור:

Avraham listened to Ephron, and
Avraham weighed out for Ephron the
silver that he spoke of in the hearing of
the sons of Cheis, four hundred silver
shekel, negotiable currency.

וְקָבַל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וְתִשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יֵת
כֶּסֶף דְּמִלִּיל קֶדֶם בְּנֵי חֶתָאָה אַרְבַּע מֵאָה סֶלְעִין
דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחוּרָא (נ"י דְּמִתְקַבֵּל סְחוּרָתָא) בְּכָל
מְדִינָתָא

16 וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן
אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֶת אַרְבַּע מֵאוֹת
שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לִסְחָר:

Rashi

וישקל אברהם לעפרון. חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאמר
עובר לסוחר, שמתקבלים בשקל בכל מקום, ויש מקום שישקליהן גדולים שהן קנטרין, (בבא מציעא פז. בכורות נ.).
צנטיאר"ש בלע"ז:

שני

The field of Ephron was established [as
Avraham's possession], [the field]
which was in Machpeilah, facing
Mamrei; [this included] the field, the
cave that was in it, and all the trees that
were in the field that were in the entire
circumference of its boundaries.

וְקָם חֲקַל עֶפְרוֹן דִּי בְּכַפְלָתָא דִּי קֶדֶם מְמָרָא חֲקָלָא
וּמְעָרָתָא דִּי בֵּה וְכָל אֵילָנֵי דִּי בְּחֲקָלָא דִּי בְּכָל תְּחוּמָּה
סְחוּר סְחוּר

17 וַיָּקָם | שָׂדֶה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מְמָרָא
הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר
בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב:

Rashi

ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא, ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ
לאברהם למקנה וגו':

This became Avraham's [possession] through a purchase before the eyes of the sons of Cheis, all who had come to the gate of his city.

לְאַבְרָהָם לְזִבְיֹנָהּ לְעֵינֵי בְנֵי חֲתָאָה בְּכָל עָלֵי תָרַע
קִרְתָּהּ

Rashi

בכל באי שער עירו. בקרב כולם ובמעמד כולם הקנהו לו:

After that Avraham buried his wife Sarah in the cave of the Machpeilah field, which faces Mamrei, which is Chevron, in the land of Canaan.

וּבֵתֵר כֵּן קָבַר אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אִתָּהּ בְּמַעְרַת חָקֵל
כְּפֻלְתָּא עַל אִפֵּי מַמְרָא הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן

The field and its cave was established as Avraham's possession as a gravesite, by the sons of Cheis.

וְקָם חָקֵלָא וּמַעְרַתָּא דִּי בֵּהּ לְאַבְרָהָם לְאַחְסִינָת
קְבוּרָא מִן בְּנֵי חֲתָאָה

18 לְאַבְרָהָם לְמִקְנָהּ לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ:

19 וְאַחֲרֵיכֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעְרַת

שָׂדֶה הַמְכַפְלָה עַל־פְּנֵי מַמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאַרְצִי

כְּנָעַן:

20 וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת־קָבֶר

מֵאֵת בְּנֵי־חֵת: (ס)

בראשית 24

Avraham was old, advanced in days [years], and Adonoy had blessed Avraham in all things.

וְאַבְרָהָם סִיב עַל בְּיוֹמָיו וַיְבִי בְרִיּוֹ יֵת אַבְרָהָם בְּכָל־

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־

Rashi

ברך את אברהם בכל. בכל עולה בגימטריא בן, ומאחר שהיה לו בן, היה צריך להשיאו אשה:

Avraham said to his servant, the senior [servant] of his household, who was in charge of all that he owned, Place your hand under my thigh.

וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעֶבְדוֹ סָבָא דְּבֵיתָהּ דְּשִׁלִּיט בְּכָל דִּי
לֵה שְׂוִי כַּעַן יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי

Rashi

זקן ביתו. לפי שהוא דבוק נקוד זקן:

תחת ירכי. לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה, או תפילין (שבועות לח:), והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על ידי צער, והיתה חביבה עליו, ונטלה:

I will have you swear by Adonoy, God of heaven and God of earth, that you will not take a wife for my son from the daughters of the Canaanites, among whom I live.

וְאָמַרְתִּי עָלֶיךָ בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא דְּשָׁמַיָא וְאֱלֹהָא
דְּאַרְעָא דִּלָּא תִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָאִי דִּי אָנָּא
יָתֵב בִּינֵיהוֹן

Instead, to my [native] land, to my birthplace, shall you go, and take a wife for my son, for Yitzchok,

אֱלֹהֵינוּ לְאַרְעֵי וְלִילְדוֹתֵי תִיזִיל וְתִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי
לְיִצְחָק

2 וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עֶבְדוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמֵּשֶׁל
בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שְׁיִם־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי:

3 וְאֲשַׁבְּעֶנְךָ בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּקִרְבּוֹ:

4 כִּי אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מִוְלָדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי
לְיִצְחָק:

The servant said to him, Perhaps the woman will not want to come back with me to this land? Shall I bring your son back to the land from where you came?

וַיֹּאמֶר יְהוָה עֲבָדָא מָאִים לֹא תִיבִי אֶתְתָא לְמִינִי בְתָרִי
לְאַרְעָא הָדָא הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יֵת בְּרָךְ לְאַרְעָא דִּי
נִפְקְתָא מִתַּמָּן

Avraham said to him, Take care, not to bring my son back there.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲבָרְהָם אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילְמָא תִּתִּיב יֵת בְּרִי
לְתַמָּן

Adonoy, God of heaven, Who took me from my father's house, and from the land of my birth, Who spoke to me, and Who swore to me, saying, To your descendants I will give this land—He will send His angel before you, and you shall take a wife for my son from there.

יְיָ אֱלֹהֵא דְשָׁמַיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאַרְעַי יְלֻדוֹתִי
וְדִי מִלַּל לִי וְדִי קִיָּם לִי לְמִימַר לְבָרְךְ אֶתְנָן יֵת אֶרְעָא
הָדָא הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכָה קֳדָמְךָ וְתִסָּב אֶתְתָא לְבָרִי
מִתַּמָּן

5 וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא־תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לָלֶכֶת
אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִי
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצְאת מִשָּׁם:

6 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרְהָם הַשְׁמֵר לְךָ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי
שָׁמָּה:

7 יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאַרְץ
מִוֹלְדָּתִי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזָרְעִי
אֶתְּנֶן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לִפְנֵיךָ
וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם:

Rashi

ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך וגו', אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ:

מבית אבי. מחרן:

ומארץ מולדתי. מאור כשדים:

ואשר דבר לי. לצורכי, כמו אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור, מפורשים בלשון על, ותרגום שלהם

(רצונו שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור וק"ל), עלי, עלוהי, עליהון, שאין נופל אצל דיבור לשון לי, ולו, ולהם, אלא אלי, אליו, אליהם. ותרגום שלהם עמי, עמיה, עמהון, אבל אצל אמירה נופל לשון לי, ולו, ולהם: ואשר נשבע לי. בין הבתרים:

If the woman does not want to come back with you, you are absolved from this oath to me. But do not bring my son back there.

to be clean

8 וְאִם-לֹא תֵאָבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָיִךְ וְנִקִּיתָ

oath

מִשְׁבַּעַתִּי זֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא תִשָּׁב שְׁמָה:

וְאִם לֹא תֵיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי בְתֶרְךָ וְתִהִי זִפְאָה
מְמוּמָתִי דָּא לְחוּד יֵת בְּרִי לֹא תִתֵּב לְתַמָּן

Rashi

ונקית משבועתי וגו'. וקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא:

רק את בני וגו'. רק מיעוט הוא, בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני סופו לחזור:

The servant placed his hand under the thigh of Avraham, his master, and swore to him regarding this matter.

9 וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יְרֵךְ אֲבִרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע

לֹא עַל-הַדָּבָר הַזֶּה:

וַיִּשְׂוֵי עֶבְדָּא יֵת יְדָה תַּחוֹת יֶרְכָא דְאַבְרָהָם רְבוּנָה וְקַיִם
לֵה עַל פְּתִגְמָא הַדִּין

שלישי

The servant took ten camels from his master's camels and departed, and all the property of his master was in his hand. He rose and went to Aram Naharayim; to the city of Nachor.

10 וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִמְלִים מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב

אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אַרְם נַחֲרָיִם אֶל-עִיר נַחוֹר:

וַדְּבַר עֶבְדָּא עֲשָׂרָה גִמְלִין מִגִּמְלֵי רְבוּנָה וַאֲזַל וְכָל
שְׁפָר רְבוּנָה בְּיָדָה וְקָם וַאֲזַל לְאַרְם דִּי עַל פֶּרֶת
לְקֶרְתָּא דְנַחוֹר

מגמלי אדוניו. נִפְרָן היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זממין (ב"ר נט, י), מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים:
 וכל טוב אדוניו בידו. שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו בתם (שם יא):
 ארם נהרים. בין שתי נהרות יושבת:

He made the camels kneel outside the
 city, beside a well of water, in the
 evening, at the time the women go out
 to draw water.

וְאִשְׁרֵי גַמְלֵיָא מִבְּרָא לְקִרְתָּא לְבִאָרָא דְּמִיָּא לְעֵדָן
 רַמְשָׁא לְעֵדָן דְּנִפְקָן מִלִּיתָא

11 וַיִּבְרַךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל־בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲתָ עֶרֶב

to bale up
 water

לַעֲתָ צֵאת הַשְּׂאֵבֶת :

ויברך הגמלים. הרביצם:

He said, Adonoy, God of my master,
 Avraham, be present before me today,
 and act kindly with my master,
 Avraham.

וְאָמַר יְיָ אֱלֹהֵהּ דְּרַבּוּנִי אַבְרָהָם זְמִין כְּעֵן קִדְמֵי יוֹמָא
 דִּין וְעִבַּד טִיבּוּ עִם רַבּוּנִי אַבְרָהָם

12 וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הִקְרָה לִּי אֶת הַיּוֹם

to light
 upon

הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם:

Behold, here I stand by this well of
 water, and the daughters of the
 townsmen are coming out to draw
 water.

הָא אֲנָא קָאָם עַל עֵינָא דְּמִיָּא וּבִנְתֵי אֲנָשֵׁי קִרְתָּא
 נִפְקָן לְמִמְלֵי מִיָּא

13 הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וּבָנוֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר יֹצְאוֹת

לְשָׂאֵב מַיִם:

Let it be that the girl to whom I say,
Please, tip over your pitcher that I may
drink and she will say Drink, and I will
also give your camels to drink, will be
the one whom You have determined for
your servant, Yitzchok. With her I will
know that You have dealt kindly with
my master.

וְהָיָה עוֹלָמָתָא דְאִימַר לָהּ אֲרֻכִּינִי כְעַן קוֹלְתִּידָּ וְאִשְׁתִּי
וְתִימַר אִשְׁתִּי וְאִי גִמְלָךְ אִשְׁקִי יָתָה זְמַנְתָּא לְעִבְדֶּךָ
לְיִצְחָק וְבָה אִידַע אֲרִי עֲבֹדְתָּ טִיבוֹ עִם רַבּוֹנִי

14 וְהָיָה הַנֶּעֱרָ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּינָא כִדְךָ ^{jug}

וְאִשְׁתָּהּ וְאָמְרָהּ שְׁתֵּה וְגַם־גִּמְלֶיךָ אִשְׁקָה אַתָּה הַכֹּחֵת
לְעִבְדֶּךָ לְיִצְחָק וְבָה אִידַע כִּי־עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדוֹנִי:

Rashi

אותה הוכחת. ראויה היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס בביתו של אברהם, ולשון הוכחת, ביררת, אפרוביש"ט
בלע"ז:

ובה אדע. לשון תחנה, הודע לי בה:

כי עשית חסד. אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע כי עשית חסד:

He had not yet finished speaking, and
behold Rivkah came out. She had been
born to Besu'eil, the son of Milkah, the
wife of Nachor, Avraham's brother. Her
pitcher was on her shoulder.

וְהָיָה הוּא עַד לֹא שִׁינִי לְמִלְלָא וְהָא רַבְקָה נִפְקַת
דְּאִתְיָלִידַת לְבְתוּאֵל בֶּר מִלְכָּה אִמַּת נַחֲוֹר אַחֵוּי
דְּאַבְרָהָם וְקוֹלְתָּהּ עַל כְּתֻפָּהּ

15 וַיְהִי־הוּא טָרֵם כְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר

יֵלְדָה לְבְתוּאֵל בְּוִמְלָכָה אִשְׁתִּי נַחֲוֹר אֶחָי אַבְרָהָם
וְכֻדָּה עַל־שִׁכְמָהּ:

The girl was very good looking—a virgin—no man had known her. She went down to the well, filled her pitcher, and came up.

וְעוֹלָמָתָא שְׁפִירַת חֵיזוּ (נ"י שְׁפִירָא לְמַחְזִי) לְחָדָא
בְּתֻלָּתָא וּגְבֵר לֹא יָדָעָה וּנְחָתַת לְעֵינָא וּמָלַת קוּלְתָּהּ
וּסְלָקַת

16 וְהַנְּעוּר טֹבַת מְרֹאֶה מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וַתֵּרֶד

הָעֵינָה וַתְּמַלֵּא כְדָה וַתַּעֲלֶה:

Rashi

בתולה. ממקום בתולים (ב"ר ס, ה):

ואיש לא ידעה. שלא כדרכה, לפי שבנות הכנענים היו משמרות מקום בתוליהן, ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקייה מכל:

The servant ran toward her and said,
Please let me sip a little water from your pitcher.

וְרֵהֹט עֲבָדָא לְקַדְמוּתָהּ וְאָמַר אֶשְׁקִינִי (נ"י אֶטְעֶמְנִי)
כְּעַן זְעִיר מִיָּא מְקוּלְתִּידָּהּ

17 וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הִגְמִי־יָנִי ^{to absorb} נָא מֵעֵט־מַיִם

מִכַּדָּה:

Rashi

וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה (ב"ר שם):

הגמיאני נא. לשון גמיעה, הומי"ר בלע"ז:

She said, Drink, my master, and she quickly lowered her pitcher to her hand, and let him drink.

וְאָמְרַת אִשְׁתִּי רְבוּנִי וְאוֹחִיָּאת וְאֶחֱתִית קוּלְתָּהּ עַל יָדָהּ
וְאֶשְׁקָתָהּ

18 וַתֹּאמֶר שִׁתָּה אֲדֹנִי וַתַּמְהֵר וַתֵּרֶד כְּדָה עַל־יָדָהּ

וַתִּשְׁקָהּ:

Rashi

ותרד כדה. מעל שכמה:

When she had finished giving him to drink, she said, I will also draw water for your camels, until they will have finished drinking.

וְשִׁיעֲיָאֵת לְאַשְׁקִייתָהּ וְאַמְרַת אֵף לְגַמְלָךְ אִמְלִי עַד דִּי סַפְקוֹן לְמִשְׁתִּי

19 וְתָכַל לְהַשְׁקִיתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלֶיךָ אֶשְׁאֵב עַד אִם-כָּלוּ לְשָׁתָהּ:

Rashi

עד אם כלו. הרי אם משמש בלשון אשר: אם כלו. תרגם אונקלוס די ספקון, שזו היא גמר שתייתן כששתו די ספקון:

She quickly emptied her pitcher into the trough and she ran to the well again to draw water. and she drew water for all his camels.

וְאוֹחִיָּאֵת וּנְפָצָת קוּלְתָּהּ לְבֵית שְׁקִיָּא וְרָהֲטָת עוֹד לְבִירָא לְמִמְלִי וּמָלַת לְכָל גַּמְלוֹהִי

20 וְתִמְהָרַ וְתַעֲרַר כִּדְהָ אֶל-הַשֶּׁקֶת וְתַרְיַץ עוֹד אֶל-הַבְּאֵר לְשֹׁאֵב וְתַשְׁאֵב לְכָל-גַּמְלָיו:

Rashi

ותער. לשון נפיצה, והרבה יש בלשון משנה, המערה מכלי אל כלי, ובמקרא יש לו דומה אֶל תַּעֲרַר נִפְשִׁי (תהלים קמא, ח), אֲשֶׁר הִעֲרָה לְמוֹת נִפְשׁוֹ (ישעיה נג, יב): השקת. אבן חלולה ששותים בה הגמלים:

The man, wondering at her, remained silent, waiting to determine whether Adonoy had made his mission successful, or not.

וַגְּבִירָא שְׁהִי בֵּה מְסַתְּפֵל שְׁתִּיק לְמִידַע הָאֲצִלָּה יִי אֲרַחָה אִם לֹא

21 וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲה לֵהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה דִּרְכּוֹ אִם-לֹא:

Rashi

משתאה. לשון שאיה, כמו שאו ערים, תִּשְׁאָה שְׁמָמָה (ישעיה ו, יא): משתאה. משתומם ומתבהל, על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תתמה בתי"ו של משתאה, שאין לך תיבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד, כגון משתאה מגזרת שאה, מִשְׁתוֹלֵל (שם נט, טו) מגזרת שולל, וְיִשְׁתוּמָם (שם טז) מגזרת שממה, וְיִשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי (מיכה ו, טז) מגזרת וישמר, אף כאן משתאה מגזרת תשאה, וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם נבהל ונאלם ובעל

מחשבות, כמו על יומם נשמו אחרונים (איוב יח, כ), שמו שמים (ירמיה ב, יב), אשתומם פשעה חדה (דניאל ד, טז), כך תפרש לשון שאייה באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון שהייה, וגברא שְהִי, שהוא ועומד במקום אחד, לראות ההצליח ה' דרכו, ואין לתרגם שתי שהרי אינו לשון שתייה, שאין אל"ף נופלת בלשון שתייה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג), וכמו וישאלו אנשי המקום לאשתו (שם כו, ז):

When the camels had finished drinking,
the man took a gold nose ring,
weighing half a shekel, and two
bracelets for her arms, weighing ten
gold shekel.

22 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמִלִים לְשָׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ

bracelet a section of a shekel nose ring
נָגָם זָהָב בְּקָע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים

עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:

וַהֲוָה כַּד סָפִיקוּ גְמֻלָּא לְמִשְׁתִּי וְנָסִיב גְּבָרָא קִדְשָׁא
דְּדִהָבָא מִתְקָלָא וּתְרִין שִׁירִין עַל יְדָהָא מִתְקָל
עֶשֶׂר סְלֵעִין דְּדִהָבָא מִתְקָלָהוֹן

Rashi

בקע. רמז לשקלי ישראל, בקע לגלגל:

ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצומדות:

עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן:

He said to her, Whose daughter are
you? Please tell me. Is there place in
your father's house for us to spend the
night.

23 וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי אֵת הַגִּידִי נָא לִי הֵישׁ בֵּית־אָבִיךָ מָקוֹם

לָנוּ לָלִין:

וַאֲמַר בֶּת מִן אֵת חַוִּי כָעֵן לִי הָאִית בֵּית אָבוֹךָ אֶתֶר
כָּשֶׁר לָנָא לְמַבֵּת

Rashi

ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו:

ללן. לינה אחת, לין שם דבר, והיא אמרה ללון כמה לינות:

She said to him, I am the daughter of
Besueil, the son of Milkah, whom she
bore to Nachor.

24 וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֶּת־בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־מִלְכָּה אִשְׁרָא יִלְדָּה

לְנָחֹר:

וַאֲמַרְתָּ לָּהּ בֶּת בְּתוּאֵל אֲנִי בֶן מִלְכָּה דִּילִידַת לְנָחֹר

בת בתואל. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

She said to him, We have plenty of straw and fodder, and also a place to spend the night.

25 וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־ תֵּבֶן straw גַּם־ מִסְפּוֹא fodder רַב עֲמָנוּ

גַּם־מָקוֹם לָלַיִן:

וַתֹּמַר לֵיהּ אִם תִּבְנֶה אִם כִּסְתֶה סְגִי עֲמָנָא אִם אֶתֶר
כָּשֶׁר לְמִבֵּית

מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים:

The man bowed [his head] and prostrated himself to Adonoy.

26 וַיִּקְדֹּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: to shrivel up

וַיִּכְרַע גִּבְרָא וּסְגִיד קֶדֶם יי

רביעי

He said, Blessed is Adonoy, God of my master, Avraham, Who has not abandoned His kindness and truth [in dealing] with my master. I am still on the road and Adonoy has led me to the house of my master's brethren.

27 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרָהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב

חֲסִדּוֹ וְאֱמֻתּוֹ מִעַם אֲדֹנִי אֲנֹכִי בַדֶּרֶךְ נִתְּנִי to guide יְהוָה

בֵּית אֶחָי אֲדֹנִי:

וַיֹּאמֶר בְּרִיךְ יי אֱלֹהֵי דְרַבּוֹנִי אֲבִרָהָם דִּי לֹא מָנַע
טִיבוּתָהּ וְקוֹשְׁטָהּ מִן רַבּוֹנִי אֲנָא בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְבְּרַנִּי
יי בֵּית אַחֵיהּ דְּרַבּוֹנִי

בדרך. דרך המזומן, דרך הישר, באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל ב"ת ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התיבה ונקודים בפת"ח, מדברים בדבר הפשוט שנזכר כבר במקום אחר, או שהוא מבורר וניכר באיזו הוא מדבר:

The girl ran and told her mother's household of these these happenings.

28 וַתֵּרֶץ הַנַּעֲרָה וַתַּגֵּד לְבֵית אִמָּהּ כְּדִבְרֵיהֶם הָאֵלֶּה:

וַרְהִטָּה עוֹלָמָתָא וַחֲוִיאָת לְבֵית אִמָּהּ כְּפִתְגָמֶיא הָאֵלֶּין

Rashi

לְבֵית אִמָּהּ. דרך הנשים היתה, להיות להן בית לישב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה:

Rivkah had a brother whose name was Lavan, and Lavan ran outside to the man [standing] at the well.

29 וַלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיֵּרֶץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה

אֶל־הָעֵין:

וַלְרִבְקָה אָחָא וּשְׁמָהּ לָבָן וַרְהִט לָבָן לְוֹת גְּבָרָא לְבָרָא
לְוֹת עֵינָא

Rashi

וַיֵּרֶץ. למה רץ ועל מה רץ, ויהי כראות את הנזם, אמר, עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון:

When he had seen the nose ring and the bracelets on the hands of his sister, and heard the words of his sister, Rivkah saying, this is what the man spoke to me, that he [then] came to the man, who was still standing beside the camels at the well.

30 וַיְהִי | כִּרְאֹת אֶת־ הַנָּזָם ^{nose ring} וְאֶת־ הַצְּמִידִים ^{bracelet} עַל־יָדֶיהָ

אֶחָתָו וּכְשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי רִבְקָה אֶחָתָו לְאִמָּר כֹּה־דִבֶּר

אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהָנָה עֹמֵד עַל־הַגְּמָלִים

עַל־הָעֵין:

וְהָיָה כִּד חֲזָא יְת קְדָשָׂא וַיֵּת שִׁירְיָא עַל יָדֵי אֶחָתָהּ
וְכִד שְׁמַע יְת פִּתְגָמֵי רִבְקָה אֶחָתָהּ לְמִימַר כְּדִין מְלִיל
עָמִי גְבָרָא וְאֶתָּא לְוֹת גְּבָרָא וְהָא קָאֵם עָלָיו גְּמֻלְיָא עַל
עֵינָא

Rashi

עַל הַגְּמָלִים. לשמרן, כמו והוא עומד עליהם (בראשית יח, ח) לשמשם:

He [Lavan] said, Come, you who are blessed of Adonoy, why are you standing outside? I have emptied the house and [prepared] a place for the camels.

וַיֹּאמֶר עוֹל בְּרִיכָא דַּי לְמָא אֶת קֶאֱם בְּבִרָא וְאַנָּא
פְּנִיתִי בֵּיתָא וְאַתֵּר כָּשֶׁר לְגַמְלִיא

The man came into the house and unmuzzled the camels. [Lavan] gave the camels straw and fodder, and water to wash his [the man's] feet and the feet of the men who were with him.

וְעַל גְּבִירָא לְבֵיתָא וְיִשְׂרָא גַמְלִיא וְיֵהֵב תְּבִנָּא וְכֶסֶתָא
לְגַמְלִיא וּמִיָּא לְאַסְחָאָה רְגִלוֹהִי וְרַגְלֵי גְבִירָא דְעֵמָה

Food was set before him, but he said, I will not eat until I have spoken my words. He replied, Speak.

וְשׁוּיָאוּ קְדָמוּהִי לְמִיכָל וַיֹּאמֶר לָא אֵיכּוֹל עַד דְּאִמְלִל
פְּתִגְמִי וַיֹּאמֶר מְלִיל

He said, I am the servant of Avraham.

וַיֹּאמֶר עֲבָדָא דְאַבְרָהָם אָנָּא

31 וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִּי פְנִיתִי
הַבֵּית וּמִקְוֹם לְגַמְלִים:

Rashi

פניתי הבית. מעבודת אלילים:

32 וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבֵּיתָה וַיַּפְתָּח הַגַּמְלִים וַיִּתֵּן
וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמַיִם לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ:

straw

תִּבְנוֹ

fodder

Rashi

ויפתח. התיר זמם שלהם (ב"ר ס, ח), שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים:

33 וַיִּשֶׂם [וַיִּשֶׂם] לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לָא אֲכַל עַד
אִם־דִּבְרֹתִי דִּבְרִי וַיֹּאמֶר דִּבֵּר:

Rashi

עד אם דברתי. הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי, כמו עד פי יבא שילה (בראשית מט, י), זהו שאמרו חז"ל כי משמש בד' לשונות, והאחד אי, והוא אם:

34 וַיֹּאמֶר עֲבָד אַבְרָהָם אָנָּכִי:

Adonoy blessed my master greatly and
he prospered. He gave him sheep,
cattle, silver, gold, male slaves, female
slaves, camels and donkeys.

וַיְבָרֵךְ יְת רַבּוֹנִי לַחֲדָא וּרְבָא וַיְהִי לֵה עָאן וְתוֹרִין
וּכְסָף וְזָהָב וְעַבְדִּין וְאִמָּהוּן וְגַמְלִין וְחִמְרִין

Sarah, the wife of my master gave birth
to a son to my master, after she had
grown old, and he has given him all
that he possesses.

וַיֵּלֶדֶת שָׂרָה אֶת־בְּנוֹתָ רַבּוֹנִי בֶרֶךְ לְרַבּוֹנִי בְּתֵר דְּסִיכֵת וַיְהִי
לֵה יְת כָּל דִּילָהּ

35 וַיְהִי בֵרַךְ אֶת־אֲדֹנִי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתְּנוּ־לּוֹ צֹאן וּבָקָר
וּכְסָף וְזָהָב וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְגַמְלִים וְחִמְרִים:

old age
36 וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁת־אֲדֹנִי בֶן לְאֲדֹנִי אַחֲרֵי זְקֵנֶתָהּ
וַיִּתְּנוּ־לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

Rashi

ויתן לו את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:

My master placed me under oath,
saying, Do not take a wife for my son
from the daughters of the Canaanites,
in whose land I live.

וְקִים עָלַי רַבּוֹנִי לְמִימָר לָא תִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִבְּנֵת
כְּנַעֲנָאִי דִּי אָנָּא יִתֵּב בְּאַרְעָהּ

37 וַיִּשְׁבַּעֲנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:

Rashi

לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא תלך תחלה אל בית אבי ולא תאבה ללכת אחריו:

Instead, you must go to my father's
house, and to my family. Take a wife for
my son.

אֵלֶהוּן לְבֵית אָבִיא תִזְלִי וְלִזְרַעִיתִי וְתִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי

38 אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלֵךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה
לְבָנִי:

I said to my master, Perhaps the woman
will not come back with me?

וַאֲמַרְתִּי לְרַבּוֹנִי מָאִים לֹא תֵיָּתִי אֶתְּתָא בְּתָרִי

39 וַאֲמַר אֶל־אֲדוֹנָי אֵלַי לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי:

Rashi

אלי לא תלך האשה. אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזור למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך:

He said to me, Adonoy, before Whom I
have walked, will send His angel with
you, and make your journey successful.
You will then take a wife for my son
from my family and from my fathers
house.

וַאֲמַר לִי יי דִּי פִלְחִית קְדָמוֹהִי יִשְׁלַח מַלְאָכָה עִמָּךְ

וְיַצְלַח אַרְחֶךָ וְתִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִזִּרְעִיתִי וּמִבֵּית אָבִא

You will then be absolved from my
oath, if when you come to my family,
and they will not give her to you. You
will be absolved from my oath.

בְּכֵן תִּהְיֶה זָכִי (נ"י זָכָא) מִמּוֹמְתִי אֲרִי תִּהְיֶה לְזִרְעִיתִי

וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְתִהְיֶה זָכִי מִמּוֹמְתִי

I came this day to the well, and I said,
Adonoy, God of my master, Avraham, if
You will grant success to my journey on
which I am going.

וְאֶתִּית (נ"י וְאֶתִּיתִי) יוֹמָא דִּין לְעֵינָא וַאֲמַרְתִּי יי אֱלֹהָא

דְּרַבּוֹנִי אַבְרָהָם אִם אֵית קָעַן רַעְוָא קְדָמָךְ לְאַצְלָחָא

אַרְחִי דִּי אָנָּא אֲזִיל עָלָה

40 וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ

אֶתְךָ וְהַצְלִיחַ דְּרַכְךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי

וּמִבֵּית אָבִי:

to be clean

41 אַז תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתַי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא

יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאֲלֹתַי:

42 וְאָבִא הַיּוֹם אֶל־הָעֵץ וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדוֹנִי אַבְרָהָם

אִם־יִשְׁדָּנָא מַצְלִיחַ דְּרַכִּי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ:

Rashi

ואבא היום. היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:

Behold, here I stand at the well of water.
When a girl comes out to draw water, I
will say to her, Please let me drink a
little water from your pitcher.

הָא אָנָּא קָאָם עַל עֵינָא דְּמִיָּא וְיֵהִי עוֹלָמָתָא דְּתַפּוּק
לְמַמְלִי וְאִימַר לֵיהּ אֲשֶׁקֶינִי כְּעֵן זַעִיר מִיָּא מְקוּלְתִּידָּ

If she says to me, You too may drink,
and I will also draw water for your
camels, then she is the one whom
Adonoy has determined for the son of
my master.

וְתִימַר לִי אִם אֶתְּ אֲשֶׁת וְאִם לְגַמְלִיד אֶמְלִי הִיא
אֶתְּתָא דְּזַמִּין יֵי לְבַר רַבּוּנִי

Before I had finished speaking thus in
my heart, when suddenly Rivkah came
out with her pitcher on her shoulder.
She went down to the well and drew
water; and I said to her, Please give me a
drink,

אָנָּא עַד לֹא שִׁיעִיתִי לְמַלְלָא בְּלִבִּי וְהֵא רַבָּקָה נִפְקַת
וְקוּלְתָּהּ עַל כְּתֻפָּהּ וְנִחְתַּת לְעֵינָא וּמָלַת וְאִמְרִית לֵיהּ
אֲשֶׁקֶינִי כְּעֵן

43 הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וְהִנֵּה הָעַלְמָה הַיְצֵאתָ

לְשֹׂאֵב וְאִמְרַתִּי אֵלֶיהָ הֲשִׁקִּינִיָּא מְעַט־מַיִם

jug
מִכְּדוּד :

44 וְאִמְרָהּ אֵלַי גַּם-אֲתָה שְׂתֵּה וְגַם לְגַמְלִיד אֲשָׂאֵב הִוא
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הִכִּיתָ יְהוָה לְבֹן-אֲדָנִי:

Rashi
גם אתה. גם לרבות אנשים שעמו:
הוכיח. בירר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר:

45 אֲנִי טָרָם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל-לִפִּי וְהִנֵּה רַבָּקָה יֹצֵאת

וְכֹדֶה עַל-שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וְאִמַּר אֵלֶיהָ

הֲשִׁקִּינִי נָא:

Rashi

טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הווה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר, כמו טָרַם כְּלִיתִי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו כִּי אֶמַר אֵיב, הרי לשון עבר, כִּכָּה יַעֲשֶׂה אֵיב (איוב א, ה) הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הווה, כי אומר היה איוב אולי חטאו בני וגו' והיה עושה כך:

She quickly lowered her pitcher and said, Drink, and I will also give your camels to drink. I drank and she also gave the camels to drink.

וְאוֹחִיאַת וְאַחִיתַת קוֹלָתָהּ מִנָּה וְאַמְרַת אִשָּׁתָּה וְאָף
גִּמְלָהּ אִשְׁקִי וְשִׁתִּיתִי וְאָף גִּמְלָתָא אִשְׁקִיאַת

I asked her and said, Whose daughter are you? She replied, The daughter of Besueil, son of Nachor, whom Milkah bore unto him. I [then] placed a nose ring on her face and bracelets upon her hands.

וְשִׁאֵלִית יָתָהּ וְאַמְרִית בֵּת מִן אֵת וְאַמְרַת בֵּת בְּתוֹאֵל
בֶּר נַחוֹר דִּילִידַת לָהּ מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קֶדְשָׁא עַל אַפָּהּ
וְשִׁירִיָּא עַל יָדָהּ

46 וְתַמְהָר וְתוֹרַד כְּדָה מְעַלְיָה וְתַאמְרָה שְׂתָהּ וְגַם־גִּמְלָהּ

אִשְׁקָה וְאִשָּׁתָּה וְגַם הַגִּמְלִים הַשְּׁקָתָהּ:

47 וְאַשְׁאֵל אֹתָהּ וְאֶמַר בֵּת־מִי אַתְּ וְתַאמְרַת בֵּת־בְּתוֹאֵל

בֶּן־נַחוֹר אֲשֶׁר יִלְדָהּ־לּוֹ מִלְכָּה וְאֶשֶׁם הַנֶּזֶם עַל־אַפָּהּ

וְהַצְמִידִים עַל־יָדֶיהָ:

Rashi

ואשאל ואשם. שְׁנָה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו, היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא:

to shrivel
up

48

I bowed and prostrated myself to
Adonoy, and I blessed Adonoy, God of
my master Avraham, Who led me on
the true path [in order] to take the
daughter of my master's brother for his
son.

וְאָקֵד וְאִשְׁתַּחֲוָה לַיהוָה וְאַבְרָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדֹנָי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
אֶת־בִּתְאָחִי אֲדֹנָי לְבָנוֹ:

וּכְרַעִית וּסְגִדִית קֹדֶם יְיָ וּבִרְכִית יְיָ אֱלֹהֵה דְרַבּוּנִי
אַבְרָהָם דְּדַבְרִנִי בְּאוּרַח קְשׁוּט לְמִסְבַּת יְתָ בֵּת אַחוּהִי
דְּרַבּוּנִי לְבָרָה

Now if you want to do what is kind and
true to my master, tell me. If not, tell me,
and I will turn to the right or to the left.

וְעַתָּה אִם־יִשְׁלָם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי
וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאַפְנֶה עַל־יְמִין אוֹ עַל־^{left} שְׂמָאל :

וּכְעַן אִם אֵיתִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבוּ וּקְשׁוּט עִם רַבּוּנִי חֲוֹ לִי
וְאִם לֹא חֲוֹ לִי וְאַתְפְּנִי עַל יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא

Rashi

על ימין. מבנות ישמעאל:

על שמאל. מבנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם (ב"ר ס, ט):

Lavan and Besueil answered and said,
This is from Adonoy, we cannot say
anything to you, bad or good.

וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל
דְּבַר אֱלֹהִי רַע אוֹ־טוֹב:

וְאַתִּיב לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִן קֹדֶם יְיָ נִפְקַ פְּתָגְמָא
לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עֲמָדָּ בִּישׁ אוֹ טַב

Rashi

ויען לבן ובתואל. רשע היה, וקפץ להשיב לפני אביו:

לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון, לפי שניכר שמה' יצא הדבר
לפי דברך שזימנה לך:

Here, Rivkah is before you, take her and go. Let her be a wife to your master's son, as Adonoy has spoken.

הָא רִבְקָה קִדְמָךְ דְּבַר וְאִיזִיל וְתִהִי אֶתְתָּא לְבַר רְבוּנְךָ
כְּמָא דִּי מַלְל יי

When Avraham's servant heard their words, he prostrated himself to the ground to Adonoy.

וְהָיָה כַּד שָׁמַע עֲבָדָא דְאַבְרָהָם יֵת פְּתִגְמִיהוֹן וְסִגְד עַל
אַרְעָא קִדְם יי

51 הִגְהִרְרִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתִהִי אִשָּׁה לְבִן־אֲדֹנֶיךָ

כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

52 וַיְהִי כֹאֲשֶׁר שָׁמַע עֲבָד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ

אֶרְצָה לַיהוָה:

Rashi

וישתחו ארצה. מכאן שמודים על בשורה טובה (ב"ר ס, ו):

חמישי

The servant took out articles of silver, articles of gold and garments, and gave them to Rivkah. To her brother and mother, he gave precious fruits.

וְאִפְקַע עֲבָדָא מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וְיֵהָב
לְרִבְקָה וּמִגְדָּנִין יֵהָב לְאֶחָוָהָא וּלְאִמָּהָ

53 וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה

delicacy

וּמִגְדָּנֹת נָתַן לְאֶחָיָהּ וּלְאִמָּהּ:

Rashi

ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל:

They [then] ate and drank, he and the men that were with him, and they stayed over night. They got up in the morning and he said, Send me off to my master.

וַאֲכָלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיֵּלִינוּ וַיָּקוּמוּ
בִּבְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנִי:

54 וַיֵּלִינוּ. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד:

Rashi

וַיֵּלִינוּ. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד:

Her brother and mother said, Let the girl abide with us a year or ten months, then she can go.

וַאֲמַר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּתִיב עוֹלָמָתָא עִמָּנָא עֵדֵן בְּעֵדֵן אוּ
עֶשְׂרָא יָרְחִין בְּתַר כֹּן תִּיזִיל

55 וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אוּ

decade

עֶשְׂרָא אַחַר תֵּלָךְ:

Rashi

ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעכב ובא מלאך והמיתו: ימים. שנה (כתובות נז:) כמו ימים תהיה גאולתו (ויקרא כה, כט) שכך נותנין לבתולה זמן י"ב חדש, לפרנס את עצמה בתכשיטים: או עשור. י' חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט, ואם לא תרצה, תן לנו מרובה מזה:

He said to them, Do not detain me, for Adonoy has made my journey successful. Send me off, so that I can go to my master.

וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תִּתְּנוּנִי יְתִי וַיִּי אֲצִלַּח אֶרְחִי שְׁלַחְנִי
וְאִיהָ לְיָתִי רַבּוֹנִי

56 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲל־תִּתְּנוּנִי אֲתִי וַיְהִי הַצֵּלִיחַ דְּרַכִּי

שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה לְאֲדֹנִי:

They said, Let us call the girl and ask her.

וַאֲמָרוּ נִקְרָא לַנַּעַר וְנִשְׁאַלָהּ אֶת־פִּיהָ:

57 וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעַר וְנִשְׁאַלָהּ אֶת־פִּיהָ:

Rashi

ונשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (ב"ר ס, יב):

They called Rivkah and said to her, Will you go with this man? She said, I will go.

וַקְרָאוּ לְרִבְקָה וַאֲמָרוּ לָהּ הַתִּיזְלִי עִם גִּבְרָא הַדִּין
וַאֲמָרְת אֵיזִיל

58 וַיִּקְרָאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתִּלְכִּי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה

וַתֹּאמֶר אֵלָיו:

Rashi

ותאמר אלך. מעצמי ואף אם אינכם רוצים:

They sent off Rivkah their sister, along with her nurse, and with Avraham's servant and his men.

וַשְׁלְחוּ יֵת רִבְקָה אֶחְתָּהּוֹן וְיֵת מִנְקָתָהּ וְיֵת עֲבָדָא
דְּאַבְרָהָם וְיֵת גִּבְרֹוּהִי

to suck

59 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רִבְקָה אֶחְתָּתָם וְאֶת־מִנְקָתָהּ וְאֶת־עֲבָד

אַבְרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:

They blessed Rivkah and said to her, Our sister, may you become thousands of myriads, and may your descendants inherit the gate of his foes.

וּבְרִיכוּ יֵת רִבְקָה וַאֲמָרוּ לָהּ אֶחְתָּנָא אַתְּ הֵי לְאַלְפִין
וּלְרִבּוֹן וְיִרְתּוֹן בְּנִיכִי יֵת קְרוֹי סְנְאִיהוֹן

60 וּבְרִיכוּ אֶת־רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֶחְתָּנִי אַתְּ הֵי לְאַלְפֵי

myriad

רִבְבָּה וַיִּירֶשׁ זֶרְעָךְ אֶת־שַׁעַר שְׂנְאָיו:

Rashi

את היי לאלפי רבבה. את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המוריה, הרבה ארבה את זרעך וגוי, יהי רצון
שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

Rivkah and her maidens set off. They rode on the camels and followed the man. The servant took Rivkah and left.

וְקָמְת רִבְקָה וְעוֹלְמָתָהּ וּרְכִיבָא עַל גַּמְלִיא וְאִזְל
בְּתַר גִּבְרָא וּדְבַר עֲבָדָא יֵת רִבְקָה וְאִזְל

61 וַתָּקֶם רִבְקָה וַנְּעֻרְתֶּיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמֵלִים וַתִּלְכְּנָה

אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:

Yitzchok had just come from the well
[called] Lachai Ro'i, for he lived in the
land of the Negev.

62 וַיֵּצֵחֶק בָּא מִבּוֹא בְּאֶרֶץ לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ

הַנֶּגֶב:

וַיֵּצֵחֶק אֶתָּא מִמֵּתוּהִי (נ"י עַל בְּמִיתוּהִי) מִבְּיָרָא
דְּמִלְאָד קִימָא אֶתְחַזִּי עָלֶה וְהוּא יֵתֵב בְּאֶרֶע דְּרוֹמָא

Rashi

מבוא באר לחי רואי. שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה (ב"ר ס, יד):

יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר, שנאמר ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם היה הבאר,
שנאמר הנה בין קדש ובין ברד:

Yitzchok went out to meditate in the
field towards evening. He raised his
eyes and suddenly saw camels
approaching.

to muse
pensively

63 וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַת בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עָרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו

וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים:

וַיִּנְפֹּק יִצְחָק לְצִלְאָה בְּחֻקְלָא לְמַפְנֵי רַמְשָׁא וַיִּזְקַף
עֵינֹהִי וַיַּחֲזֵא וְהָא גַמְלִיָּא אֲתָן

Rashi

לשוח. לשון תפלה (ב"ר שם), כמו ישפך שיחו (תהלים קב, א):

Rivkah raised her eyes and saw
Yitzchok. She let herself down from the
camel.

64 וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל

הַגָּמֶל:

וַיִּזְקַפְתְּ רִבְקָה יָת עֵינֶיהָ וַיַּחֲזֵא יֵת יִצְחָק וַאֲתַרְכִּינֵת
מֵעַל גַּמְלָא

Rashi

ותרא את יצחק. ראתה אותו הדור ותוהא (ס"א ותמהה) מפניו (ב"ר ס, טו):

ותפל. השמיטה עצמה לארץ, כתרגומו ואתרכינת, הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו הטי נא כדך, ארכיני. ויט
שמים (שמואל-ב כ, י), וארכין, לשון מוטה לארץ, ודומה לו פי יפול לא יוטל (תהלים לו, כד), כלומר אם יטה לארץ לא יגיע
עד הקרקע:

She said to the servant, Who is that man walking through the field towards us?
The servant said, He is my master. She then took the veil and covered herself.

וַאֲמָרַת לַעֲבָדָא מִן גִּבְרָא דִּיכִי דְמַהֲלִיד בְּחַקְלָא
לְקַדְמוֹתָנָא וַאֲמַר עֲבָדָא הוּא רַבּוּנִי וְנִסִּיבַת עֵיפָא
וְאֶתְפָּסִיאת

וְתַתְּפֹס:

Rashi

וְתַתְּפֹס. לשון ותתפעל, כמו ותקבר, ותשבר:

The servant told Yitzchok all the things he had done.

וַאֲשַׁתְּעִי עֲבָדָא לִיצְחָק יֵת כָּל פְּתִגְמֵיָא דִּי עֲבָד

Rashi

ויספר העבד. גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ (ב"ר ס, טו), ושנודמנה לו רבקה בתפלתו:

Yitzchok brought her into the tent of his mother, Sarah. He married Rivkah, and she became his wife, and he loved her.
Yitzchok was then consoled for the loss of his mother.

וַאֲעֲלָה יִצְחָק לְמִשְׁכָּנָא וְחָזָא וְהָא תַקְנִין עוֹבְדָהָא
כְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמָּה וְנִסִּיב יֵת רַבְּקָה וְהָיָה לָהּ לְאִנָּתוֹ
וְרַחֲמֵימָה וְאֶתְנַחֵם יִצְחָק בְּתֵר דְּמִיתַת אִמָּה

Rashi

האחלה שרה אמו. וביאה האהלה, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת, היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (ב"ר ס, טז):

אחרי אמו. דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא אצלה, ומשמתה, הוא מתנחם באשתו:

65 וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּזָה הַהִלֵּךְ בַּשָּׂדֶה

לְקַרְאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וְתַקַּח הַצָּעִיר

veil

וְתַתְּפֹס:

66 וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:

67 וַיְבִיֵּא יִצְחָק הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְּקָה

וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבָהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: (פ)

שישי

בראשית 25

Avraham again took a wife. Her name was Keturah.

1 וַיִּסֶּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשֵׁמָּה קְטוּרָה:

וַאֲוִסִּיף אַבְרָהָם וַנִּסִּיב אֶתְתָּא וְשֵׁמָּה קְטוּרָה

Rashi

קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת, ושקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם (ב"ר סא, ד):

She bore him Zimran, Yokshon, Medan, Midian, Yishbok, and Shuach.

2 וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יֹקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן

וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּאֵחַ:

וַיֵּלֶדְתָּ לָהּ יֵת זִמְרָן וַיֵּת יֹקְשָׁן וַיֵּת מֶדָן וַיֵּת מִדְיָן וַיֵּת יִשְׁבָּק וַיֵּת שׁוּאֵחַ

Yokshon fathered Shevah and Dedan. The sons of Dedan were Ashurim, Letushim and Leumim.

3 וַיִּקְשֶׁן יֵלֶד אֶת־שִׁבְאָה וְאֶת־דֶּדָן וּבְנֵי דֶדָן הֵיוּ אַשּׁוּרִים

וּלְטוּשִׁים וּלְאֻמִּים:

וַיִּקְשֶׁן אוֹלִיד יֵת שִׁבְאָה וַיֵּת דֶּדָן וּבְנֵי דֶדָן הָיוּ לְמִשְׁרֵיָן
וּלְשִׁכְוֵיָן וּלְנִגְזָן

Rashi

אשורים ולטושים. שם ראשי אומות. (שם ה.) ותרגום של אונקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא, שפירש למשירין, לשון מחנה, ואל תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תיבות שאין בראשם אל"ף, ונתוספה אל"ף בראשם, כמו חומת אגד, שהוא מן נכה רגלים, וכמו אסוד שמן, שהוא מן ורחצת וסכת: ולטושים. הם בעלי אהלים, המתפזרים אנה ואנה, ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר והנה נטושים על פני כל הארץ, (שמואל א ל, טז.) שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו:

The sons of Midian were Eiphah,
Eipher, Chanoch, Avidah and Eldoah.
All these were children of Keturah.

4 וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעִפֶּר וְחִנּוֹךְ וְאַבְיָדָע וְאֶלְדֹּא כָּל־אֵלֶּה
בְּנֵי קֵטוּרָה:

וּבְנֵי מִדְיָן עֵיפָה וְעִפֶּר וְחִנּוֹךְ וְאַבְיָדָע וְאֶלְדֹּא כָּל אֵלֶּין
בְּנֵי קֵטוּרָה

Avraham gave all that he possessed to
Yitzchok.

5 וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:

וַיִּהְיֶה אַבְרָהָם יָתֵד כָּל־דִּילָהּ לְיִצְחָק

Rashi

ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה, ברכת דייתיקי נתן לו, שאמר לו הקב"ה לאברהם וְהָיָה בְרָכָה, הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק:

To the sons of the concubines that
Avraham had, Avraham gave gifts. He
sent them away from Yitzchok, his son,
while he [Avraham] was still alive. [He
sent them] eastward to the Land of the
East.

6 וּלְבָנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנָה

וַיִּשְׁלַח־הֶם מֵעַל יִצְחָק בֶּנוֹ בְּעוֹדָו חַי קִדְמָה אֶל־אֶרֶץ

קֶדֶם:

וּלְבָנֵי לְחֵינָתָא דִּי לְאַבְרָהָם יִהְיֶה אַבְרָהָם מַתָּנָה
וַיִּשְׁלַח־הֶם מֵעַל יִצְחָק בְּרָהּ בְּעוֹדָהּ חַיָּה קִדְמָה
לְאֶרֶץ מִדְיָנָא

Rashi

הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת (ב"ר סא, ד), היא הגר, היא קטורה. נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה, כדאמרינן בסנהדרין (כא.) בנשים ופלגשים דדוד:
נתן אברהם מתנות. פירשו רבותינו (שם צא.), שם טומאה מסר להם. דבר אחר, מה שניתן לו על אודות שרה, ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם:

These are the days of the years of
Avraham which he lived, one hundred
years, seventy years and five years.

וְאֵלֵּין יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחַיָּא מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ
שָׁנִין

7 וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־^{to live} חַי מֵאֵת שָׁנָה
וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִישׁ שָׁנִים:

Rashi

מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן ק' כבן ע', ובן ע' כבן ה' בלא חטא:

Avraham expired and died in a good
old age, old and satisfied, and he was
gathered to his people.

וְאֶתְנַגִּיד וּמִית אַבְרָהָם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיב וְשִׁבְעַת יָמִין
וְאֶתְכַנִּישׁ לְעַמּוֹה

8 וַיָּגֹועַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה^{old age} טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַת
וַיֵּאסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ^{to breathe out}

His sons Yitzchok and Yishmael buried
him in the Machpeilah cave, in the field
of Ephron, son of Tzochar, the Chitite,
which faces Mamrei.

וַיִּקְבְּרוּ יִתְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהֵי בְמַעְרַת כְּפֻלְתָּא
בְּחֻקְל עֶפְרוֹן בֶּר צַחַר חֲתָאָה דִּי עַל אִפִּי מַמְרֵא

9 וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹי אֶל־מְעַרַת הַמְּכַפְלָה
אֶל־שִׂידָה עֶפְרוֹן בֶּן־צַחַר^{Hittite} הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
מַמְרֵא:

Rashi

יצחק וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם (ב"ר לח, יב):

[This was] the field that Avraham
purchased from the sons of Cheis.
Avraham and his wife, Sarah, were
buried there.

חֻקְלָא דִּי זָבֵן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֲתָאָה תַּמָּן אֶתְקַבְּר
אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְתָּה

10 הַשִּׂידָה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חַיִּת שָׂמָה קָבַר
אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

After Avraham died, Elohim blessed his son Yitzchok. Yitzchok lived near Be'er Lachai Ro'i.

11 וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בֶּנּוּ

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רֹאִי: (ס)

וַיְהִי בְּתֵר דְּמִית אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ יי יִת יִצְחָק בְּרֵה וַיֵּתֵב
יִצְחָק עִם בִּירָא דְּמִלְאָךְ קִימָא אֶתְחַזִּי עָלֶה

Rashi

ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבליים (סוטה יד.). דבר אחר, אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך את יצחק, מפני שצפה את עשו יוצא ממנו, אמר, יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו, ובא הקב"ה וברכו:

שביעי

These are the descendants of Yishmael son of Avraham, whom Hagar, the Egyptian, Sarah's slave, bore to Avraham.

12 וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָהּ הָגָר
result

הַמִּצְרַיִת שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:

וְאֵלֶּין תּוֹלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּר אַבְרָהָם דִּי יָלִידָת הָגָר
מִצְרַתָּא אִמְתָּא דְּשָׂרָה לְאַבְרָהָם

These are the names of Yishmael's sons, by their names according to their birth. Nevayos was Yishmael's first born, [he also had] Keidar, Adbeil and Mivsom,

13 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר

יִשְׁמָעֵאל נְבִיִּית וְקֵדָר וְאַדְבֵּיִל וּמִבְּשָׁם:

וְאֵלֶּין שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֹתָהוֹן לְתוֹלְדָתָהוֹן
בּוֹכְרָא דִּישְׁמָעֵאל נְבִיִּית וְקֵדָר וְאַדְבֵּיִל וּמִבְּשָׁם

Rashi

בשמותם לתולדותם. סדר לידתן זה אחר זה:

Mishma, Dumah and Masa,

14 וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמַסָּא:

וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמַסָּא

Chadad, Teima, Yetur, Nofish and
Keidmah.

15 חָדָד וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וְקִדְמָה:

חָדָד וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וְקִדְמָה

These are the sons of Yishmael, and
these are their names in their open
villages and in their fortified
strongholds, twelve princes in their
nations.

16 אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם

castle

וּבְטִירָתָם שְׁנִים-עָשָׂר נְשִׂאִם לְאַמְתָּם:

אֵלֶּין אַנּוּן בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּין שְׁמֹתָהוֹן בְּפִצְחֵיהוֹן
וּבְכַרְפֵּיהוֹן תַּרְיִן עָסָר רַבְרָבִין לְאַמֵּיהוֹן

Rashi

בחצריהם. כרכים שאין להם חומה. ותרגומו בפצחיהון, שהם מפוצחים, לשון פתיחה, כמו פָּצְחוּ וְרָנְנוּ (תהלים צח, ד):

These are the years of Yishmael's life,
one hundred years, thirty years and
seven years. He expired and died and
was gathered to his people.

17 וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה

to breathe
out

וַיָּשָׁב שָׁנִים וַיָּגוּעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ:

וְאֵלֶּין שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין
וְאַתְנָגִיד וּמֵית וַאֲתַפְנִישׁ לְעַמָּה

Rashi

ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב, משנותיו של ישמעאל למדנו, שישמש יעקב בבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו, קודם שבא אצל לבן, שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר וַיִּלָּךְ עָשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וגו', כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת (מגילה יז.), (ורש"י הביאו סוף פ' תולדות):

ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים:

They lived from Chavilah to Shur,
which borders on Egypt, going towards
Asshur. He lived in the presence of all
his brethren.

וישְׁכְּנוּ מִחֻילָה עַד חֲגָרָא דִּי עַל אֶפִי מִצְרַיִם מְטִי
לְאֶתוֹר עַל אֶפִי כָל אַחוּהִי שָׂרָא

18 וַיִּשְׁכְּנוּ מִחֻילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה

אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפֶל: (פ)

Rashi

נפל. שכן, כמו ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק (שופטים ז, יב). כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן אומר על פני כל
אחיו ישפן (בראשית טז, יב), עד שלא מת אברהם ישכון, משמת אברהם נפל:

I Kings 1:1-31

הפטרה — מלכים א

הפטרה

Dovid was old, advanced in years, and
they covered him with clothes, but he
was not warmed.

1 וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בִימָיו וַיִּכְסֹּהוּ בְּבָגָדִים וְלֹא

probably to
be hot

יָחָם לוֹ:

And his servants said to him, "Let them
seek for my lord, the king, a young,
virgin girl, and she will stand in the
king's presence, and she will be for him
a warmer. She will lie in your lap and it
will be warm for my lord, the king."

2 וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקְשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה

to be
familiar
with

וְעִמְדָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶינָה לִּי וְהָיָה לִּי כִּי־אֶלֶף

to be hot

יָחָם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ:

And they searched for a young,
beautiful girl throughout all the borders
of Yisroel, and they found Avishag, the
Shunamis, and brought her to the king.

3 וַיִּבְקְשׁוּ נַעֲרָה יְפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ

a
Shunammitess

אֶת־אֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנַמִּית וַיָּבִאוּ אֶתָּהּ לַמֶּלֶךְ:

The young girl was most beautiful, and she became a warmer for the king and she served him, but the king was not intimate with her.

Adoniyohu ben Chaggis exalted himself saying, "I will be king," and he made for himself a chariot and horsemen, and fifty men running before him.

And his father had never angered him in his lifetime [by] saying, "Why have you done so?" And he was also very handsome. She gave birth to him after Avsholom.

And he consulted with Yoav ben Tseruyah and with Evyosar, the kohein, and they supported and followed Adoniyohu.

But Tzodok, the kohein and Bnoyohu ben Yehoyodoh, and Nosson the prophet, and Shimi and Reiu, and the mighty men of Dovid were not involved with Adoniyohu.

Adoniyohu slaughtered sheep and cattle and fattened [oxen] at the stone of Zocheles which is near Ein-Rogel; and he invited all his brothers, the sons of the king, and all the men of Yehudah, the king's servants.

4 וְהַנְעִרָהּ יָפָה עַד־מְאֹד וְתָהִי לַמֶּלֶךְ סִכָּנָה וְתִשָּׁרְתָהּ
וְהַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָהּ:

supreme
exaltation
5 וְאֲדֹנִיָּה בֶן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ
רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו:

6 וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כִּכָּה עָשִׂיתָ
וְגַם־הוּא טוֹב תֵּאֵר מְאֹד וְאִתּוֹ יִלְדָה אַחֲרָי
אֲבִשְׁלוֹם:

7 וַיְהִיו דְּבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן
וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָי אֲדֹנִיָּה:

8 וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי
וְרֵעִי וְהַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנִיָּהוּ:

fattened
animal
9 וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזִּחְלָה
אֲשֶׁר־אֵצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֶחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
וּלְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ:

But Nosson, the prophet and Benoyohu
and the mighty men and his brother,
Shlomo, he did not invite.

And Nosson said to Bas-Sheva, the
mother of Shlomo, saying, "You must
have heard that he [proclaimed himself]
king—Adoniyohu ben Chaggis, and our
lord, Dovid, does not know.

And now come, I will advise you; and
you will save your life and the life of
your son, Shlomo.

Go and come to Melech Dovid and say
to him, 'For certain my lord, the king,
did you swear to your maidservant
saying, that "Shlomo, your son, will
reign after me, and he will sit on my
throne." And now why has Adoniyohu
become king?'

Behold, while you are still speaking
there with the king, I will come after
you and substantiate your words."

And Bas-Sheva came to the king, into
the inner chamber. The king was very
old, and Avishag, the Shunamis, was
serving the king.

And Bas-Sheva bowed her head, and
prostrated herself to the king, and the
king said, "What is your problem."

10 וְאֶת־נֹתָן הַנָּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה
אָחִיו לֹא קָרָא:

11 וַיֹּאמֶר נֹתָן אֶל־בַּת־^{Bath-Sheva} שֹׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֹא־מָר הָלֹא
שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנֶיהוּ בֶן־חַגִּית וְאֲדֹנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע:

12 וְעַתָּה לְכִי אִיעָצְךָ נָא עֲצָה וּמִלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ
בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה:

13 לְכִי וּבֹאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־אָתָּה
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנִי
יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשָׁב עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנֶיהוּ:

14 הֲנֵה עוֹדָךְ מְדַבֶּרֶת שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֶיךָ
וּמִלֹּאֲתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ:

15 וּתְבֹא בַת־שֹׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד
וְאַבִּישָׁג הַשּׁוֹנָמִית מְשָׁרֶת אֶת־הַמֶּלֶךְ:

16 וּתִקַּד ^{to shrivel up} בַּת־שֹׁבַע וּתְשַׁתְּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
מַה־לָּךְ:

And she said to him, "My lord, you swore by Adonoy, your God, to your maidservant, 'that Shlomo, your son, will be king after me, and he will sit on my throne.'

And now, behold, Adoniyohu has become king, and now my lord, the king, you did not know.

And he has slaughtered many oxen and fattened cattle and sheep, and he invited all the king's sons, and Avyosor, the kohein, and Yoav, the general of the army, but Shlomo, your servant, he did not invite.

And you, my lord, the king, the eyes of all Yisroel are upon you, for you to tell them who will sit on the throne of my lord, the king after him.

And then when my lord, the king will lie with his fathers; I and my son, Shlomo, will be considered sinners."

Behold, she was still speaking to the king, when Nosson, the prophet, came.

And they told the king saying, "Behold, Nosson, the prophet." And he came before the king and he prostrated himself to the king, with his face upon the ground.

17 וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אֵתָהּ נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹתְךָ
כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי:

18 וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ:

19 וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־זֵאֵן לָרֶבֶךָ וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
וּלְאֲבִיתָהּ הַכֹּהֵן וְלִיֹּאֲב שָׂר הַצָּבָא וְלִשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא
קָרָא:

20 וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם
מִי יָשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו:

21 וְהָיָה כִּשְׂכָב אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי
שְׁלֹמֹה חַטָּאִים:

22 וְהִנֵּה עֹדְדָנָה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנָּבִיא בָּא:

23 וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אֲפִי אֶרְצָה:

And Nosson said, "My lord, the king, did you say, 'Adoniyohu will reign after me, and he will sit upon my throne?'"

For he has gone down this very day and slaughtered many oxen and fattened cattle and sheep, and he invited all the king's sons, and the officers of the army, and Aviyosor, the kohein. Behold, they are eating and drinking before him; and proclaimed, 'Long live King Adoniyohu.'

But me your servant and Tzodok, the kohein, and Bnoyohu ben Yehayah and Shlomo, your servant, he did not invite.

If from my lord, the king, does this matter come, and you did not inform your servant who would sit on the throne of my lord, the king, after him."

And Dovid Hamelech answered and said, "Call Bas-Sheva to me." She came before the king, and stood before the king.

The king swore and said, "As Adonoy lives. Who redeemed my soul from all trouble;

24 וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ

אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי:

25 כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וִצְאֹן לָרֶבֶךְ וַיִּקְרָא

לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרִי הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּם

אֹכְלִים וְשׂוֹתִים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ:

26 וְלִי אֲנִי־עֶבֶדְךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע

וְלַשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא קָרָא:

27 אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נָהִיָּה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ

אֶת־עַבְדִּיךָ [עֶבֶדְךָ] מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִיָּה הַמֶּלֶךְ

אַחֲרָיו: (ס)

28 וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וְתָבֵא לִפְנֵי

הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

29 וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי

מִכָּל־צָרָה:

As I swore to you by Adonoy, God of Yisroel, saying, that Shlomo, your son, will reign after me, and that he would sit on my throne in my place, so will I do even this very day."

And Bas-Sheva bowed on her face to the ground, and prostrated herself to the king and said, "May my lord, Dovid Hamelech live forever."

30 כִּי כִּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתָּי

כִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה:

31 וַתִּקְדּוּ בַת־שֶׁבַע אֶפְסִים אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי

אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם: (פ)